

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის თვითღირებულების ფორმულების გამოყენება

მარინა მაისურაძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, თსუ ასოცირებული პროფესორი

ბასს 2-ის თანახმად, სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის გაყიდვის ან პროდუქციის დასამზადებლად მისი გამოყენების შემდეგ, მათი პირვანდელი ღირებულება აღიარებულ უნდა იქნეს იმ პერიოდის ხარჯად, როცა შესაბამისი შემოსავალი იქნა მიღებული, ე.ი. უნდა მოხდეს გაყიდული ან დახარჯული ფასეულობის ჩამონერა მარაგის შემადგენლობიდან. ამ მიზნით აუცილებელია ჩამოსაწერი მარაგის (ფასეულობის) თვითღირებულების დადგენა.

ბასს 2-ის მიხედვით დადგენილია თვითღირებულების განსაზღვრის სამი მეთოდი:

- 1) იდენტიფიცირებული ფასების მეთოდი;
- 2) „ფიფო“ მეთოდი;
- 3) საშუალო შეწონილი ღირებულების მეთოდი.

ცალკეული სახის სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების თვითღირებულება, რომლებიც არ არიან ურთიერთშემცველი, აგრეთვე სპეციფიკური პროექტისათვის წარმოებული საქონლისა და მომსახურების თვითღირებულება უნდა განისაზღვროს მათი ინდივიდუალური დანახარჯების სპეციფიკური იდენტიფიკაციით.

დანახარჯების სპეციფიკური იდენტიფიკაცია გულისხმობს, რომ სპეციფიკური დანახარჯები მიეკუთვნება სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების იდენტიფიცირებულ ერთეულს. ეს არის შესაფერისი მიდგომა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ისეთი ელემენტებისთვის, რომლებიც სპეციალური დანიშნულებისაა, მათი წარმოშობის ხასიათის მიუხედავად, შექმნილია თუ წარმოებულია ადგილზე. დიდი რაოდენობის ურთიერთშემცველი ელემენტებისაგან შემდგარი სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის თვითღირებულების დასადგენად, გამოყენებულ უნდა იქნეს „ფიფო“ (პირველი შემოსავალში-პირველი გასავალში) ან საშუალო შეწონილი ღირებულების ფორმულა. ბასს 2-ის თანახმად, საწარმომ თვითღირებულების ერთნაირი ფორმულა უნდა გამოიყენოს ყველა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობებისათვის, რომლებსაც საწარმოსთვის მსგავსი ბუნება და გამოყენება აქვს.

„ფიფო“ ფორმულის გამოყენება გულისხმობს, რომ სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ის ელემენტები, რომლებიც პირველად შეიძინეს, იყიდება პირველად. ცხადია, სამეურნეო წლის

ბოლოს შეიძლება დარჩეს ის სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები, რომლებიც შეიძინეს ან აწარმოეს ბოლოს.

საშუალო შეწონილი ღირებულების ფორმულის თანახმად, სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების თითოეული ელემენტის ღირებულება განისაზღვრება საანგარიშგებო პერიოდის დასაწყისში არსებული სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ერთგვაროვანი ელემენტების საშუალო შეწონილი სიდიდისა და იმ ერთგვაროვანი ელემენტების ღირებულების საფუძველზე, რომლებიც აწარმოეს, ან შეიძინეს საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში.

განვიხილოთ, საანგარიშგებო პერიოდში დახარჯული და საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ნაშთად დარჩენილი მარაგის ფაქტიური თვითღირებულების გაანგარიშების მაგალითი, სპეციფიკური იდენტიფიკაციის, „ფიფო“ და საშუალო შეწონილი ღირებულების გამოყენების შემთხვევებში.

მაგალითი: დავუშვათ საწარმომ 1-დან 31 დეკემბრამდე პერიოდში შეიძინა 15000 ცალი ნაკეთობა, საანგარიშო პერიოდის დასაწყისისთვის ნაშთი არ ჰქონია, ხოლო წლის ბოლოსათვის 4500 ცალი.

შექმნის თარიღი	რაოდენობა	ერთეულის ფასი	ღირებულება
2.12	2000	3.00	6000
7.12	2700	4.00	10800
13.12	3000	3.50	10500
17.12	3500	4.50	15750
21.12	3800	3.70	14060
სულ გასაყიდი	15000		57110
საქონლო			
რეალიზებული	10500		
ნაშთი	4500		

დაფუშვით, ინვენტარიზაციით დადგინდა შემდეგი: გაყიდულია 2 დეკემბრის შექენილიდან 1500, 7 დეკემბრის შექენილიდან 2400, 13 დეკემბრის შექენილიდან 1800, 17 დეკემბრის შექენილიდან 2300 და 21 დეკემბრის შექენილიდან 2500 ნაკეთობა.

შექენის თარიღი	რაოდენობა ცალი	ფასი ლარი	ღირებვა რდ-ბა	ნაშთი ღირებ.	
2.12	2000	3.00	6000	500	1500
7.12	2700	4.00	10800	300	1200
13.12	3000	3.50	10500	1200	4200
17.12	3500	4.50	15750	1200	5400
21.12	3800	3.70	14060	1300	4810
სულ გასაყიდი	15000		57110	4500	17110
საქონელი					
რეალიზებული	10500		40000		

იდენტიფიცირებადი ფასების გამოყენებით გაყიდული მარაგის თვითღირებულება შეადგენს 40000 ლარს, ხოლო ნაშთად დარჩენილის – 17110 ლარს ბასს 2-ის თანახმად „ფიფო“ მეთოდის გამოყენების დროს არ ხდება ცალკეული ელემენტის გასვლის აღრიცხვა ინდივიდუალური ფასებით, პირველად ხდება იმ მატერიალური ფასეულობის გასვლა, რომელიც პირველად იყო ნაყიდი. „ფიფო“ მეთოდის გამოყენებით გასული და ნაშთად დარჩენილი სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის თვითღირებულება იქნება, შესაბამისად 39900 ლარი და 17210 ლარი.

მანქანებები	რაოდენობა	ღირებულება
სულ გასაყიდი საქონელი	15000	57110
ნაშთი 31 დეკემბრისათვის	4500	17210
მ.შ. 21 დეკემბერს შექენილიდან	3800	14060
17 დეკემბერს შექენილიდან	700	3150
რეალიზებულია	10500	39900

„ფიფო“ მეთოდის გამოყენების დროს გაანგარიშება ხდება შემდეგი თანმიმდევრობით: ინვენტარიზაციით დგინდება სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის ნაშთი; შემდეგ ხდება დადგენილი ნაშთის ღირებულების განსაზღვრა და ბოლოს გასაყიდი საქონლის ღირებულებას აკლდება ნაშთად დარჩენილი ფასეულობის ღირებულება.

საშუალო შეწონილი ღირებულება ეფუძნება პერიოდის განმავლობაში შექენილი სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის საშუალო შეწონილ თვითღირებულებას, რომელიც გამოითვლება შემდეგნაირად: პერიოდის დასაწყისში არსებული მარაგის მთლიან ღირებულებას ემატება პერიოდის განმავლობაში შემოსული ფასეულობის მთლიანი თვითღირებულება და იყოფა პერიოდის დასაწყისში არსებული მარაგის და შემოსული ფასეულობის რაოდენობის ჯამზე.

ხეშთ მოცემული პირობის გამოყენებით: მარაგის ერთეულის თვითღირებულება = $57110 \setminus 15000 = 3.80$

ნაშთად დარჩენილი მარაგის ღირებულება = $4500 * 3.80 = 17100$

მარაგის შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებას განსხვავებულ ფინანსურ შედეგამდე მიყვავართ:

მანქანებები	იდენტიფიკაციის მეთოდი	„ფიფო“ მეთოდი	საშუალო შეწონილი
ამონაგები რეალიზაციიდან	60000	60000	60000
გასაყიდი საქონლის თვითღირებულება.	57110	57110	57110
დარჩენილი ნაშთის თვითღირებულება	17110	17210	17100
რეალიზ. საქონლის თვითღირებულება	40000	39900	40010
მოგება რეალიზაციიდან	20000	20100	19990

მაგალითიდან ჩანს, რომ სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებისას მიიღება სხვადასხვა ფინანსური შედეგი. საწარმომ მატერიალური მარაგის ხარჯვის (გაყიდვის) ოპერაციები უნდა განიხილოს იმ მეთოდის შესაბამისად, რომელსაც აღიარებს თავის სააღრიცხვო პოლიტიკის შესაბამისად.

საწარმოდან მარაგის გასვლა (გაყიდვა) გატარდება შემდეგი ბუღალტრული მუხლით:

დებეტი – 7200 რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება

კრედიტი – 1600 სასაქონლო-მატერიალური მარაგი (შესაბამისი ანგარიში)

ამ გატარებასთან ერთად აღრიცხვაში უნდა აისახოს საწარმოში შემოსავლის მიღების ფაქტი შემდეგი ჩანაწერით:

დებეტი – ფულადი საშუალებები ან **დებეტი** – მოთხოვნები მიწოდებიდან და მომსახურებიდან

კრედიტი – შემოსავალი რეალიზაციიდან წარმოებაში გადასამუშავებლად ნედლეულის გადაცემა:

დებეტი – 1630 დაუმთავრებელი წარმოება

კრედიტი – 1620 ნედლეული და მასალები

ბასს 2-ის თანახმად, შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს თვითღირებულების განსაზღვრის ისეთი მეთოდები, როგორცაა: **ნორმატიული და საცალო ფასების** მეთოდი, თუ შედეგები მიახლოებით გაუტოლდება თვითღირებულებას. ნორმატიული მეთოდის დროს მხედველობაში მიიღება ნედლეულისა და მასალების ხარჯვის, სამუშაო ძალის გამოყენების, მწარმოებლურობისა და საწარმო სიმძლავრეთა გამოყენების ნორმატიული დონეები. ეს ნორმები რეგულარულად უნდა გადაისინჯოს და საჭიროების შემთხვევაში შეიცვალოს თანამედროვე პირობების გათვალისწინებით. საცალო ფასების მეთოდს უფრო ხშირად საცალო ვაჭრობაში იყენებენ; აქ სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები შედგება სწრაფად ცვალებადი დიდი რაოდენობის ელემენტებისგან, რომლებსაც ერთნაირი მარჯა (სხვაობა გასაყიდ ფასსა და თვითღირებულებას შორის) აქვთ და მათთვის შეუძლებელია თვითღირებულების გაანგარიშების სხვა მეთოდების გამოყენება. სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების

თვითღირებულება განისაზღვრება სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების გასაყიდი ფასის მიხედვით, რომელსაც აკლდება საერთო მომგებიანობის დონისათვის დადგენილი გარკვეული პროცენტის შესაბამისი თანხა (მარჟა). პროცენტულ თანაფარდობას იყენებენ იმ სასაქონლო-

მატერიალური ფასეულობებისათვის, რომელთა შეფასება მოხდა ფასდაკლებით, თავდაპირველ გასაყიდ ფასთან შედარებით.

საცალო ვაჭრობის ქვეგანყოფილებაში უფრო ხშირად იყენებენ საშუალო საპროცენტო განაკვეთს.

ANNOTATION

USING COMMDITY STOCK VALUES FORMULAE OF PRIME COST

M. Maisuradze

Doctor of Economic, Professor of TSU

After selling the commodity stock or using it in the manufacturing, the cost of its purchase must be acknowledged as spendings of the period, when the corresponding income was accepted which means that the spent or the sold values should be written off from the stock-in-trade.

The prime cost of commodity stock acknowledged as expenses of a given period, which is often nominated as a prime cost of products sold, consists of costs that originally were comprised in the evaluation of the sold commodity stock; of undivided bills from manufacturing expenses; and

also of hyper normative manufacturing costs of commodity stock.

The accounting policy applied to commodity stock including the applied formula of prime cost must be explained in the notes of financial statements.

An enterprise must apply the same formulae of the prime cost for all commodity stocks, that have similar nature and usage for an enterprise. Different formulae of prime cost can be used for commodity stocks with varied nature or usage.